

Pest, aug. 18.

Vagyok olyan sänger mint te,
Várok olyan nótát mint te,
Ha nem hiszed gyere velem —
Ha szíved is, lenyelem.

A bizony! Sängerek vagyunk, dalárok és daliák, s mert még mindig nem hiszünk a németnek, tehát isten igazában fűjük. Eddig tettünk; most dalarmá-zunk. A német előbb énekel, szaval, célba lök s tornáz, s csak aztán megy a csa — megy a csapazékba. Igen. „Lied wird That, früh oder spät!“ Míg amott biztatás gyanánt azolgal a dal, nálunk országos tettek jutalmául szerepel. Egyenlőség, összetartás, szabadság — a te neved dalárdá, és a „Vielsaula“, „Nimmersattia“ s „Bodenlosia“ példájára mi is összejünk, vállvetve s torokszakadva énekelünk és iszunk. Énekelünk mint a csalogány, s iszunk mint a gödény. Azon remény, mit oratoriumának sorsára nézve Liszt kikészített torkainkba vetett, nem volt „csalfa tünemény.“ Testvé-reink a dalban megérkezének az ország minden vidékeiről, s a „Sängergrusz und Bruderkus“ még foly-vást zúg és csattog azon conservatoriumokban, hol a sört jégben, a bort meg poros üvegekben conserválják, hogy oltozatra gyűjtogasson, vagy, ha megfordítva szebbnek találják, gyűjtogatra oltozasson. Cano quia bibo, bibo quia cogito, cogito quia bibo, bibo quia sum.

A főváros hangulata kitűnő, s ez zenei előadásokra nézve különösen fontos. Zenedénk negyedévszázados ün-nepét azonban nem mindenki fogja föl egyformán. Ma-gában huszonöt év csekély idő; az ember huszonöt évvel még csak pályájának elején áll, s intézetek életében, me-lyek az örökkévalóságnak vannak szánva, a huszonöt év tán csak a gyagrogiai korszakot jelzi. De végre, jelen-tőség nem függ mindig a kortól, s a zenede, ha éppen ünnepra szottyant kedve, ám ünnepeljen. Fontosabb azonban a második ellenvetés, s ez az, miszerint con-servatoriumunk ez ideig nem boosított ki kebléből oly világra szóló nevezetességeket, hogy nevökkel a jubi-leumnak különös díszet szerezzen. Ha pedig az egész csak Liszt oratoriumának foliája gyanánt akart azol-gálni, úgy ezt bátran kimondhatták volna, mert híres hazánkának e műve, melytől, jöllehet sok helyütt

csinált s mesterkelt, a nagyszerűséget s egyöntetűsé-get ellenei sem tagadják meg: teljesen megérdemli vala e kitüntetést.

A próbák után itélve, igen kevés reményeket kötöt-tünk az előadás sikeréhez. Az egyes hangszerek jegyei nem feleltek meg minden pontban a vezérkönyvnek, s az időrabló javításokat csak a próbákön lehetett meg-tenni. Idejárul még az, hogy Liszt, ki újabb határidőt jelző meghívást várván, Rómában vesztegelt, míg a rendező a világ négy tájéka felé táviratozott, csak éppen Rómába nem: későn érkezett Pestre és a sajátos igazgatását meg nem szokott zenészekkel s énekesekkel igen nehezen boldogult, s Liszt nem csak oratoriumá-ból, hanem a keresztényi békétüresből is tartott főpró-bát. Az ötszázat meghaladó zenészeket Erkelrel igaz-gatá; míg Liszt az ütenyt mintegy vizsgáló, azalatt de-rék karmesterünk a vizlat részletezését, a nagyolt tactusnak kiütését vállalá magára, s ez expediens cél-hoz is vezetett. A roppant zenekarban számos műked-velő is foglalt helyet a köztük néhány híres is. A rend-zőség büne azonban mégis nagy; míg Zellnert, Singer Ödönt, kik, mint bizon tudjuk, vágyva, vágytak le Pestre és alkalomból, egyáltalán meg nem hitták; po-dig azon helynél fogva, melylyel a zeneirodalomban s művészetben bírnak, máltán megillette volna őket e megkülönböztetés: Hellmesberger csak utolsó nap jutott eszükbe. Az ünnepély nagymérvű valami, s ilyen-kor apró irigységnek s földhöz ragadt feltékenységnek élet kellene venni. A választmányban természetesen azt kellett a vendégek rovátával megbízni, kinek leg-nagyobb ismeretsege van a zenesz világban, s megtör-tént az minék soha történni nem szabadott volna: a meghívások magán hajlandóság vagy ellenazony szerént lőnek eszközölve, ürügyül használva, ennek vagy annak elleneséges indulatát, melylyel igazán vagy ál-lítólag Liszt iránt viseltetik. A nagy emberek mellé mindig szegődnek hivallan proféták, kik a mester diosfényében sátkérezve, nagyszájú, hányavetiséggel azon mediumnak tartják magukat, melyen át az ünne-pelt férfiú a nagy tömeggel érintkezik. A szeretetre-méltó, nyájas s lapintattaljes Liszt ez időben taktiká-ról bizonyára semmit sem tud, különben nem kellene több jelest nélkülözünk, kik nyilván azért szorultak künn, mert itt ismét meleg eső jár, s újból lát tero nyílt az öleső áron hajhászott, nyegle, diosóság reményinek. A farsang vigalmas napjai óta oly szép nőket nem láttak a vigadó fényes termek mint tegnapelőtt. Az ide-

genek, kik dythirambikus elragadtatásban énekelnek hölgyeink bájáról, nagy számmal voltak jelen. Ünne-pöl, fényes tömeg töltö meg a redontó-ot, s nem csekély feszültséggel várta az előadást, mely feszültségnek jó része magát Liszt személyét illeté. Végre, a bögök, fagottok s egyéb felelmes hangszerek ülegei mögöl karsú, papi ruhás férfiú jelen meg a lassú léptekkel közelít a karmesteri állványhoz. Ez ő, ez Liszt Ferenc. Haja ősz, de azért még mindig sörényes s arca neki-élesedett; a virrasztás, az izgatottság, a lángelme s szenvedély nyomai mely barizdákat húztak e voná-sokba. De azért a finom, kissé sarkastikus mosoly, a főnséges, igéző, beazódes szem, a taglejtés erélyes bi-jossága s a jupiteri homlok olympusi derűje fiatal; ma-radt. Oly riadó éljenzéssel fogadák, hogy azon férfiú, ki előtt az oratio nem szokatlan, s ki maga a legpo-kolibb zajt tudja kótára tenni, szinte megdöbbsent bele. Az igaz, hogy úgy éljenezni mint mi, egyhamar nem tud natio. Nincs megindítóbb, nincs megrázóbb, s nincs ijesztőbb az emberi hangnál, ha énekel, szónokol vagy fölkiált; engem legalább emberek rivalgása erő-sében izgat a leghatalmasabb ágyúdőrejnél s csatában s „hajrá!“ — ittásit mint a bor; s azt hiszem, ha oldalán függött volna az a díszkard, melylyel mi hőbortos magyarok a magyarországi szülötű vilázenésze-akkoriban rájlesztettünk: tán kihúzza, azzal tisztelg, s hála fejében meg is nyitja vele ereit. De kardja foga-són függ s valószínűleg rozda marja, maga pedig finom sötáneben áll előttünk, s melle fölött keresztbe téve kezét, bókol, igen sok gráciával bókol.

A „Magyarország rózsájáról“, szépséges szent Erzsébetről szóló oratorium zenoműtani, tisztes szak-tudományi fejtegetését nem vállalhatom magamra, s csak is az általános benyomásról szólhatok, mely ná-lunk csaknem példátlan. Bármily engedményeket to-gyunk is a jövő zenéjének, a „rógtelen melódia“ belát-hatlan szépségei iránt bár mily fogékonyasággal bírnak is: a határozott, szabatos körben mozgó dallam joga örök és elvételhetlen, s azért a gyermekek karidalmá-egi zengeménye, a zarándokok főnséges éneke legin-kább kapta meg szívünket. Az ostrom, a természet je-lenségeinek symphonistikus, szingauzang festménye s megszólalásig hű. S a művészetet csak is így fogjuk föl, hogy különféle nemei vér szerént való rokonság szálaira legyenek egymáshoz fűzve. A „Walktörök lo-vaglását“ hallgatván Kaulbach „Húnok csatáját“ vél-jük szemlélni, s ezt szemlélve amazt halljuk

„Szent Erzsébet“ művegét Roquette írta s ma-gyarrá ábrányította s nagy Cornelius. Ez a művegény magyar nyelv éven át sokféle kintásoknak van kitőve az irodalomban s a színháznál; de még ily szivtelenül nem tekinték ki nyakát, mint e Roquette után „irt“ barbárságban; izenként van szétszedve, s a tépott, vérző tagok úgy vannak szanaszét hányva, hogy nyála folya utána minden jóaraló hyénának. De, elvégre a jósa-gos és szép zene győgyitő balzsamát, önti e csonkítá-sokra; s ráülve a fixetkőre, a zeneszerző képzelőének szárnyaira kapaszkodva, szebb régiókba röpülünk, hol nem fordítanak rossz, vagy legalább nem kérnek rossz fordításokért.

Az egész oratoriumon egy magyar hőpádal vonul végig, mely minden meg a parasztlány keze munkáját gyorsította vagy szivét vizgasztalta; még nem mer-te volna álmódni, hogy valamikor egy igen híres ember, kit a költők megénekeltak, fölésszede a kerítés mellől, melynek tövében éppen a gyomlálo Panni hajította, s ri-adva fényes bibor-ruhát s megkoronázván arannyal s drágakövekkel, rózsaszín felhőkre álltessze, honnan száló-faluját nem látja nagyobbak egy focakéféseknek.

Nem ettem én ma egyebet,
Fekete rutkát, kenyéret —
Zam Nachtmahl heut' nichts and' res hatt'
Als Schwarzbrot und ein Stücken Radl.

Igenis, ez a fekete... igenis, ez a kis paraszt nótá majd harcidal, majd ma-gasztos templomi ének, majd jászai hullámjáték gyanánt merül-mertül föl a hatalmas szerzemény folyama alatt.

A második napon, melyen a Danto-symphonia egy részt s a Rákóczy-induló átiratát, Volkmanp ünnepi nyitányát, Saphóját s Hollósyt hallók, méltó folytatása az elsőnek. A Danto-symphonia első ütenyei, melyek az elkarhozott lélek szivdarmasztó foljajdulását fejezik ki, rémséges szépségben, és borzasztó főnségben túljárnak még Wagner „Faust nyitányán“ is; s a mi aztán kö-vetkezik, az kábitó chaos, mely alatt a zenészek azt hiszem semmi összeköttetésben nincsenek hangszerek-

Nincs szerencsénk ismerni a művegét, hanem ezen erős kritikával ellenkezően igen dícsérőleg említék azt partatlan lapok is.

kel; azon vízözön előtti hang-isothaurusok és mam-muth-accordok, melyek a halálra zaklatott instru-mentok beleiből foljajdulnak, már nem emberi kezek művei. A purgatorium sustorgó, kék lánggal égő kén-tűze lobban föl szemünk előtt, irtóztatón megvilágítva e sujtató szöveget: „Lasciate ogni speranza, voi ch' entrate!“ Maga Liszt, bomlott hajával, röpülő karjaival s impera-tores topanó lábával, mint valami Lucifer látszik az egész fölött uralkodni, míg a panaszos klarinétok epedé-sére, a lezajtott tombolás után, maga is lágyul s elvilá-gosodott arccal illusztrálja a bájos, bűnös Francesca da Rimini édes kesergéseit. A Rákóczy-ábrátlan meglát-szik Berlioz, kinek transzriptióját eredetibbnek s jel-lezőbbnek tartom. Lisztnek egetverő zenéje mellett, kimorhatatlanul megnyugtató, helyesebben megpihen-tető s szelid lelkű Volkmann korrekt és illedelmes öm-ledezése, s férfias nemessége. Saphója, melynek bol-dogtalan szírelmet ellenállhatlan bensőséggel s elra-gadó tözzel tolnakosolá Carina, egyike az újabb zene-irodalom legkiválóbb termékeinek.

Vendégeikkel előzőlőtt Budapestről igazán nagy-városias élénkséggel. Zöldfátyolos kalapú angolok, kék-szeműveges német doctorok, Murray vagy Bideoker meszszevirítő kalauzával hónok alatt, méregetik utcáinkat; egyik-másik feleségét is remorquirózza, de ennek ellenére vagy ép ez okból, jól megnézi a pesti nőket, kiknek telje s karesúsága, deli járása s hódító szemhordozása kétségkívül meg lesz említve a „cor-respondance particuliere“, az „our own correspon-dent“, s az „Originalbericht“ folíratú úti rajzokban. Hegyes kalapú, szélesre kihajtott ingvalléri künstle-rek vakarintják albumjokba kiválóbb közhelyeinket vagy azoknak genreszerű illusztrációit. *) Nekünk meg, kiknek rég nem látott pajtásokkal, esik most örvendes találkozásunk, országra szóló jó kedvűnk van, s meg is hurcoltuk, meg is hurcoljuk s meg is hurcolandjuk őket a zugligetben, a város és ligetének min-den-sőre- és bormérő muzeumában, s banketünk, ék-telenül diszalkomázunk, búcsújárunk, nyakonfogvást dalokunk s pászizunk egymást com amore.

Hogy mindennek fölött és előtt Liszt most a nap-húse, érthető. Végével Below-val s lányával van itt, s eléggé furesa látvány, midőn a reverendia apa karjába fűződik fehér ruhás lánya. Tegnapelőtt Danielik püs-pök, vendéglő meg a „világ hírhedett zenészét“, ki

lelkesezéssel hallgatta, noha nem értette a ráköszön-tött toaszokat, s ki amúgy magyarán muzsikáltatott magának Patikáros Ferkóval. Megtört-e már előbbi balhiedelméből s magyarnak vallja-e most a magyar ze-nét, nem tudom, de reménylem. Liszt sokkal maga-sabban áll, semmint be ne vallja tévedését. Erről a próbákon legkönnyebben meggyőződhetünk, midőn a legkisebb figyelmeztetést, vonatkozólag javítást is s legnagyobb köszönettel elfogadja s alkalmazza. Így, en robe de chambre, Liszt, mint minden nagy ember, a legérdekesebb, s ámbár soha és sehol sem palástolja el benyomásait, ilyenkor mégis teljesen átadja magát iz-galmának. Szellemének gyűjtő roppentyűi, találó ész-revétélei s jellemző kifejezései nagyban segítik elő a próbák sikerét. Majd közeli, majd távolabbról hall-gatja az egyes részleteket, s bámulatos azon szívósság, erély s türelem, melylyel hosszú órákon át igazgat. Az apai szeretetnek perse, nagy része van ebben.

Tegnap óta Budapest ablakából vidáman lobog-nak a zászlók, s este jókedvű tömeg zajong utcákon s téreken, melyek az Uralkodó tiszteletére ki voltak vi-lágítva s harsogtak a Budáról visszatérő katoná-ban-dák szózatoss zenéjétől. Ezenkívül még vásár- s szent ístván napja is! Igazán sok egyszerre; egy kis oeco-nomia az örömben nem ártana, mert hajh, még is több nap mint kolbász! Az általános élénkségnek sokféle-kép nyilatkozó hangnemeiből, hatalmas basszus gyanánt morajlik szívünkbe az országgyűlés reménye, s midőn tegnap a főtanácsmester, szépséges nevével karján, az újtéri sétányon elhaladt mellettünk, figyelmesen vizs-gáltuk arcát, e komoly vonásokból nem mosolyog-e ki valahol a mára várt egybehírás öröme. Mintha mo-solygott volna. Avagy csak ama derű vízfénye volt, mely bájos hölgy alakjában lebegett mellette?

Közéletünk lendülete jótékonyan hat mindenre, s még a „Bolond Miskán“ is meg látszik, hogy szebb napok virradtak rá. A múltkori szám például mily mulatságos volt már! Előadott benne, Tóth Kálmán s a volt helytartó Pálffy gróf, mily elmés beazálgető-seket folytattak egymással. Kiváncsiak vagyunk az ígért folytatásra, s ismerve a két szelleműs férfiút, csak is a legérdekesebbet várhatjuk.

Náday Ezüstös.

*) A budapesti szemetet is?